

Novi lingvistički rječnik

(Robert Lawrence Trask: *Temeljni lingvistički pojmovi*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.)

Nakon mnogo godina na hrvatskom je jeziku objavljen jedan lingvistički rječnik: *Temeljni lingvistički pojmovi*, prijevod djela Roberta Lawrencea Traska *Key Concepts in Language and Linguistics*. Pojavljivanje takvoga djela zaslužuje našu iznimnu pozornost zbog kronične oskudice lingvističkih rječnika na hrvatskom jeziku koja traje više od trideset godina.

Lingvistički rječnik poput Traskova na hrvatskom će jezičnom području zbog svog opsega i zbog nedostatka drukčijih lingvističkih leksikona samo djelomično razriješiti lingvističke i terminološke nedoumice s kojima se danas susreću ili su se učestalo susretale generacije studenata jezikoslovnih struka i katkada jezikoslovaca na svojem početku. U nalaženju hrvatskih naziva za pojedine jezikoslovne pojmove ili u traženju pojašnjenja pojmova na hrvatskom jeziku studenti su posezali za iscrpnim, ali davno objavljenim Simeonovim rječnikom¹ koji poslije trideset i pet godina ne može više u cijelosti ispuniti svoju svrhu.

Knjigu *Temeljni lingvistički pojmovi* objavila je Školska knjiga 2005. godine, a preveo ju je Bendikt Perak. Jedna od recenzentica hrvatskoga izdanja, Mi-

lica Mihaljević², definirala je knjigu kao dvojezični stručni terminološki leksikon te kaže da rječnik nije samo prijevod engleskog izvornika već je u velikoj mjeri i prilagođen hrvatskim čitateljima. Tekst se rječnika sastoji od 300 temeljnih lingvističkih naziva. Ispred teksta rječnika nalazi se abecedni *Popis pojmova* (svih natukničkih pojmova), a iza rječničkoga teksta hrvatskom je izdanju dodan *Popis engleskih naziva i njihovih hrvatskih istovrijednica*. Prema riječima recenzentice knjiga može poslužiti i kao dvojezični prijevodni englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski rječnik lingvističkih naziva. Iza popisa istovrijednica nalazi se literatura iz Traskova izvornika (*Literatura*) te *Hrvatska literatura* kojom su se koristili i koju su dodali hrvatski priređivači. Na kraju je knjige iscrpno kazalo (*Kazalo*) na tridesetak strana.

Rječnički članci poredani su prema abecednom redu hrvatskih natuknica. Iza natuknice na hrvatskom jeziku nalazi se engleska istovrijednica, npr. glas (*speech sound*)³, nakon koje slijedi rječnički članak. Unutar rječničkoga članka ili na njegovu kraju nalazi se smečkastocrvenom bojom otisnut tekst koji su napisali hrvatski priređivači. Budući da se značenja po-

² Drugi je recenzent Marko Samardžija.

³ Krajem je osamdesetih godina 20. stoljeća na srpskom jeziku objavljen prijevod lingvističkoga rječnika Davida Crystala *A dictionary of Linguistics and Phonetics*. Premda je on bio djelomično neupotrebljiv hrvatskim korisnicima zbog različitosti naziva, njegova je velika mana bila i to što nije kod svih natuknica donosio englesku istovrijednicu, već samo kod onih za koje su prevoditelji smatrali da je potrebno. (Dejvid Kristal: Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike, Nolit, Beograd).

¹ Rikard Simeon: *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, 1969., Matica hrvatska, Zagreb.

jedinih naziva na engleskom jeziku samo djelomično (*afiks*) ili uopće (*filologija*) ne poklapaju s uobičajenim značenjem toga naziva u hrvatskoj jezikoslovnoj tradiciji i budući da se mnogo puta opisana gramatička konstrukcija uopće ne može hrvatskim čitateljima predočiti izravnim prijevodom s engleskoga jezika, prevoditelj i ostali priređivači pravilno su postupili kada su najvećem broju članaka dodali hrvatski tekst koji objašnjava navedene pojmove unutar hrvatskoga jezika i donosi hrvatske gramatičke primjere. Iza rječničkoga članka nalazi se uputnica na srodnu natuknicu (*Vidjeti*), a zatim je navedena Traskova dodatna literatura, kao i literatura dodana hrvatskom izdanju, ponovno grafički drugačije istaknuta. Trask uglavnom ne popisuje iscrpno izvornu literaturu. U velikoj mjeri pod *Dodatnom literaturom* navodi lingvističke uvode i udžbenike, a samo kod nekih natuknica uvrstio je izvornu literaturu iz koje potječe neki naziv.

Premda se korisniku u prvi čas može činiti da 300 natuknica uključuje veliki broj lingvističkih pojmova, pomnijim čitanjem zaključit će da je u ovom rječniku obrađen uistinu skroman broj lingvističkih naziva. Zbog tog i zbog drugih razloga koje ću navesti, ovaj rječnik, kao što sam već napomenula, može samo djelomično ispuniti terminološko-leksikografsku prazninu u području lingvistike. Iako autor obrađuje određeni broj pojmova iz danas u velikoj mjeri poznatih i suvremenih područja i teorijskih okvira lingvističkih istraživanja, u knjizi se ne nalaze neki primarni lingvistički nazivi. Tako npr. u rječniku nećemo naći naziv *sinonim*, *kolokacija* ili *sintagma*, što je djelomično uvjetovano i Traskovim tradicijskim

okruženjem, ali svejedno čini ovaj rječnik u velikoj mjeri nedostatnim za studente jezikoslovnih struka hrvatskoga govornog područja. Pojedina područja lingvističkih istraživanja u rječniku su zastupljena sa svega nekoliko pojmova, npr. povijesno ili poredbenopovijesno jezikoslovlje zastupljeno je s četiri natuknice. Također se može zamijetiti da kod obrade pojedinih naziva nisu uvijek posve iscrpno navedeni svi pojmovi na koje se taj naziv može odnositi, npr. pod natuknicom *derivacija* navodi se značenje toga naziva u generativnoj fonologiji i sintaksi te se upućuje i na tvorbu riječi, ali se ne navodi sinonimnost toga naziva s nazivom *izvođenje* u području tvorbe. U skladu s hrvatskim nazivljem derivacija je kao tvorbeni način obrađena pod nazivom *izvođenje*, ali bi se ipak kao treće značenje pod nazivom *derivacija* trebalo navesti sinonimnost toga pojma s nazivom *izvođenje* jer je to naziv s kojim će korisnici susresti u dijelu lingvističke literature. Isto tako upada u oči da su mnogi pojmovi obrađeni na način da neupućeni korisnik samo iz rječnika, bez predznanja, neće u cijelosti shvatiti značenje nekoga naziva.

U Traskovu se rječniku, za razliku od mnogih drugih lingvističkih rječnika, ne obrađuju pojedini jezici ili jezične porodice. U rječniku osim natuknice *indoeuropski jezici* ne postoji ni jedna natuknica koja bi sadržavala nekakav pregled jezika svijeta, ni zasebne natuknice koje bi se odnosile na pojedine jezike.

Stoga je po svome opsegu, a na što upućuje i sam naslov rječnika pa i navedena literatura ispod članaka⁴, rječnik na-

⁴ Usporedi npr. navedenu literaturu ispod članaka u *Routledge Dictionary of Langu-*

mijenjen ponajprije neupućenijim korisnicima i studentima jezikoslovnih struka. Iako rječnik u usporedbi sa Simeonovim rječnikom donosi neke pojmove iz suvremenih lingvističkih teorija koji se tako prvi put spominju u leksikografskom obliku i dostupni su širem krugu čitatelja, a ne samo upućenima u izvornu lingvističku literaturu, ipak smatram da rječnik zbog nedostatka nekih temeljnih pojmova i kojiput nejasnih objašnjenja ne može u potpunosti zadovoljiti ni potrebe studenata jezikoslovnih struka hrvatskoga govornog područja. Štoviše, ako se objavljivanje toga rječnik promatra sa stajališta cijele hrvatske lingvističke zajednice, on je u svakom slučaju premalenoga opsega da bi popunio rupu u lingvističkoj leksikografiji na hrvatskom jeziku koja traje dugi niz godina.

Najveća je vrijednost knjige za hrvatskoga čitatelja donošenje usporednih naziva na hrvatskom i engleskom jeziku, pa su se u ovom rječniku pojedini nazivi prvi put sustavno prevedeni u skladu s hrvatskim jezikom⁵, što možemo zahvaliti prevoditelju i priređivačima hrvatskog izdanja. Također je pohvalno da su priređivači dodali hrvatski tekst koji je nužan da bi čitatelji razumjeli na što se pojedini naziv uistinu odnosi i da ne bi došlo do termi-

nološke zbrke kod korisnika koji se tek upućuju u jezikoslovnu struku (npr. kod natuknice *dijalekt* ili natuknice *filologija*).

S druge strane, iako je u pojedinim djelovima manjkav kao rječnik nekih temeljnih pojmova, ovaj će rječnik svakako u određenim područjima biti koristan čitateljima (npr. u prijevodu naziva iz nekih lingvističkih područja istraživanja izvorno nastalih na engleskom govornom području), a u teško pokretnom okružju treba pozdraviti svaki pokušaj ispunjavanja neke praznine. Šteta je samo što urednici iz Školske knjige osim ovoga rječnika nisu za prijevod izabrali i neki malo opsežniji rječnik koji bi sadržavao veći broj naziva, detaljniji uvid u pojedine pojmove, izvornu literaturu iza natukničkoga teksta i preglede jezika svijeta, kao što je to npr. rječnik pod engleskim imenom *Routledge Dictionary of Language and Linguistics* H. Bussmana ili kakav sličan rječnik.

Matea Birtić

age and Linguistics H. Bussmanova s Traskovom. Drukčiji pristup literaturi plod je i drukčije koncepcije i nastanka rječnika. Traskov je rječnik uglavnom plod rada jednog autora, dok je Bussmanov rječnik sastavljalo više stručnjaka kompetentnih za različita lingvistička područja.

⁵ Osim nekih izdvojenih primjera, za koje bi se možda moglo naći i prikladnije prijevode, kao npr. *Pretpostavka o bioprogramu* (prijevod engleskoga pojma *Bioprogram Hypothesis*).